

Dr. ŠAĆIR SIKIRIĆ

SINTAKTIČKE FUNKCIJE ARAPSKIH PRIJEDLOGA¹

Arapski jezik se rado izražava glagolskom rečenicom, a obilje glagolskih vrsta s promjenom oblika i značenja, kao i gramatička i sintaktička gipkost iz glagola izvedenih imena (nomina deverbalia), daju tom jeziku naročiti elasticitet i bogatstvo u načinu izražavanja misli. Kao što je među promjenljivim riječima najvažniji glagol, tako opet prijedlog od svih čestica tj. nepromjenljivih riječi ima najveću vrijednost, jer se pomoću ove čestice izražavaju odnosi u kojima se događa glagolska radnja.

Kao i srpskohrvatski tako i arapski prijedlozi prvobitno izražavaju lokalne odnose, a tek kasnije temporalne i idealne, koji proizlaze iz lokalnih.² Kad prijedlog ima mjesno značenje, onda pokazuje kretanje iz nekog, sa nekog ili od nekog mjesta, kretanje do nekog mjesta, u neko mjesto ili prema njemu.³ Ako ima temporalno značenje, izražava početak, svršetak ili trajanje radnje, stanja ili bivanja. Osim mjesta i vremena prijedlozi mogu značiti uzrok, svrhu, društvo, pripadanje, rastavu, način, zamjenu, sredstvo, oprečnost i dr.

U srpskohrvatskom jeziku, kako je poznato, iza prijedloga može stajati svaki padež osim nominativa i vokativa. Neki od prijedloga slažu se samo s jednim padežom, na pr. »bez« s genitivom, drugi s dva, na pr. »s« s genitivom i instrumentalom, a neki opet s tri padeža, kao »u« s genitivom akuzativom i lokativom. Promjena padeža, razumije se, povlači za sobom i promjenu u značenju, kao u primjerima: U nejaka nema ni rođaka, Svi u jedan glas povikaše, To se govori u šali.

U arapskom jeziku iza prijedloga uvijek ime stoji u genitivu, pa se stoga prijedlozi i zovu حُرُوفُ الْمَبْرُوتِ ili حُرُوفُ الْمَبْرُوتِ ili الْجَوَارِثِ ili حُرُوفُ الْمُفْتَضِ ili حُرُوفُ الْإِضَائَةِ tj. »čestice koje privlače« (zahtijevaju) genitiv koji se zove الْمُجْرُوزُ ili الْمُخْفُوضُ.⁴ Razna značenja prijedloga, kao i to da jedan prijedlog može uzeti značenje drugoga, mnogo doprinose bogatstvu u izražajnim mogućnostima arapskog jezika.

¹ Ovaj rad treba da posluži kao gradivo za obradu arapske sintakse. Nije mi poznato da je u najnovije doba o ovoj temi šta napisano.

² T. Meretić, Gramatika hrvatskog ili srpskog jezika, § 240, Caspəri — Müller, Arabische Grammatik, str. 255.

³ Ibid., str. 256.

⁴ سَمِيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّ وَصْفَهَا أَنْ تَنْفِضَ بِمَا فِي الْأَسْمَاءِ إِلَى الْأَفْعَالِ Zovu se tako, jer su konstruisani da spajaju glagol s imenom. Ez-Zamahšari, Elmufassal, str. 131.

Arapski prijedlozi se dijele na prave i na izvedene iz imenica, premda su i pravi imeničkog porijekla. Arapski gramatičari samo prave smatraju prijedlozima, a druge uzimaju kao imenice koje stoje u genitivnoj vezi sa slijedećim imenom.

D) Pravi prijedlozi

§-1 Prijedlog مِنْ može značiti:

1) Prostor ili vrijeme u kome se događa glagolska radnja i to:

a) početak (الْإِنْتِدَاءُ) u prostoru ili vremenu pa odgovara srpskohrvatskom prijedlogu »od«, »iz« ili »sa«. Kad označuje početak u prostoru, obično stoji uz glagole koji znače:

rastati se	riješiti se	plašiti se
udaljiti (se)	čuvati (se)	spriječiti
otići	pobjeći	zaštititi i sl.

Primjeri: كَرَجَ مِنْ بَلَدِنَا *Krenuo je iz našeg grada;* يَتَرَلُّ مِنَ السَّمَاءِ *Pada s neba;* رَأَيْتُهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْجِعِ *Vidio sam ga s toga mjesta;* هَرَبَ مِنَ الذَّبَابِ وَوَقَعَ فِي الْجُبِّ *Pobjegao je od medvjeda i pao u rupu* (Poslovice u značenju naše: »Hajde Todore sa zla na gore«); أَلَيْسَ مَنْ يَنْجِي مِنْ جَمِيعِ الشَّدَائِدِ *Nauka je tvrđava koja štiti od svih nevolja;* سَمِعْتُ مَنْعًا مِنَ الدَّخُولِ *Sprečava mu ulazak;* سَمِعْتُ أَعْوَدَ بِاللَّهِ مِنَ الطَّبَعِ *Pratila nas je kiša od petka do petka;* مِنَ الصَّبَاحِ إِلَى الْمَسَاءِ *Od jutra do mraka;* وَقْتُ التَّعَلُّمِ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى السَّجْدِ *Vrijeme učenja je od kolijevke do groba;* كَرَجَ مِنْ بَلَدِنَا *Krenuo je istog časa (trenutka).*

b) mjesto na pitanje »gdje?«, kao na pr. أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ *Pokažite mi šta su oni stvorili na zemlji?* (Kuran XXXV, 40);

c) mjesto na pitanje »odakle?«, kao دَخَلَ مِنَ الْبَابِ *Unišao je na vrata;*

d) vrijeme na pitanje »kada?«, na pr. مِنَ اللَّيْلِ *obnoć;* مِنَ الصَّبَاحِ *izjutra;*

e) zamjenu te ima značenje srpskohrv. prijedloga »mjesto«, الْكَبَدَلُ, na pr. أَرَضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ *Da li ste vi odabrali ovozemaljski mjesto zagrobnog života?!* (Kuran IX, 40). Ovome spada i fraza هَذَا رَجُلٌ حَسْبُكَ مِنْ رَجُلٍ *Ovo je čovjek koji ti može zamijeniti svakog drugog.*

2) Uzrok (الْكَتْمِيلُ), na pr. يُغْضِي حَيَاءً وَيُغْضَى مِنْ مَهَابَتِهِ *On preda se gleda od štida, a drugi (prea njim) preda se gledaju iz strahopoštovanja* (Farazdak); مَسَاءَ خَطِيئَاتِهِمْ *A ovo je* ذَلِكَ مِنْ نَبَأِ جَاءَ فِي *zbog vijesti koja mi je stigla* (Taabbata Šarran); رَبِّ يَوْمَ بَكَيتُ مِنْهُ قَلْبًا *Bilo je dana zbog kojih (na koje) sam plakao, a sutradan sam za njima plakao;* يَبْكُونَ مِنْ حَذَرِ الْعَذَابِ فَعَمُودًا *Klečeći plaču zbog straha od kazne* (Kusajjir).

U ovom slučaju ovaj prijedlog dolazi naročito uz glagol koji izražava unutrašnja raspoloženja, kao تَمَجَّجْنَا مِنْ ذَلِكَ غَايَةَ الْعَجَبِ *Tome smo se jako začudili;* فَصَبَّيْتُ الْعَجَبَ بِمَا رَأَيْتُ *Jako sam se začudio onome što sam vidio.*

⁵ Abdul-Latif ibn Jusuf el-Ansâri, Mugnil-lebib an kutubil-eârîb, Kairo 1328 po H.

Kada **بِن** ima kauzalno značenje, može se pojačati i česticom **أَجْبَل**, na pr. *سَمَوٌ زَبُو تُوَا كَتَبْنَا عَلَيَّ مَوْلَاةً* *Samo zbog toga propisali smo ovim (ljudima)* (Kuran V, 35)⁶.

3) Udaljenost od neke osobe, stvari ili mjesta, osobito poslije riječi koje označuju blizinu, kao što su: **دَنَا** i **قَرِبَ** »biti blizu« **قَرِيبٌ** *blizak*, na pr. *قَرِيبَ الْعَدُوِّ مَاءً* *Neprijatelj nam se je približio*; *هُوَ قَرِيبٌ مِنِّي* *On je blizu mene*; *وَأَقَامَ الْمُشْرِكُونَ قَرِيبًا مِنْ شَيْبٍ* *Idolopoklonici su tu ostali blizu mjesec* (Ibn Hišām III, 238); *فَتَرَكُوا فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ قَرِيبًا مِنْهُ* *Otsjeli su u sjeni nekog stabla blizu njega (kaludera)* (Ibn Hišām I str. 195); *فَدَقَّقْتُ مِنْهُ* *Približio sam mu se*.

U slučaju da spomenuti glagoli znače »približiti se«, onda iza njih stoji prijedlog **إِلَى** ili **بِن**, kao **الْمَدِينَةِ إِلَى (بِن) دَنَا** *Približili smo se gradu*;⁷ **أَدْنَى مِنِّي** *Približi mi se!*; *فَمَ أَقْبَلَ نَحْوَهُ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنْهُ رَجَعَ مُنْتَهَبًا* *Zatim je pošao prema njemu, pa kad se približio vrati se poražen* (Ibn Hišām I, str. 318); *فَمَ سَأَلُوا أَلْمُرَا لِيَعْرِفُوا بِهَا مَتَرَاتِكَ مِنْ اللَّهِ* *Zatim su te pitali neke stvari po kojima bi saznali tvoj položaj kod boga* (Ibn Hišām I, str. 318); **أَلَّا دَنَا مِنْ حَوْلِ الْمَدِينَةِ** *Kad smo se približili okolini Medine* (Ibn Hišām I, str. 438); **بِئِلَى** *Bilo ih je blizu 40* (Ibn Hišām I, str. 366); **مَا هَذَا الْعَلَامُ مِنْكَ** *Šta je tebi ovaj dječak?* (Ibn Hišām I, str. 196).

U ovom slučaju mjesto prijedloga **إِلَى** može stajati i prijedlog **لِ**, na pr. **أَدْنَى الشَّمْسِ لِلْعُرُوبِ = دَنَا الشَّمْسِ لِلْعُرُوبِ** *Sunce se je približilo zapadu* (Muhamed ib. Manzûr, Lîsânul-arab XVIII, str. 299).

4) Razliku između dvije osobe ili stvari koje se međusobno porede (**الْفَضْلُ**), na pr. **أَيُّنَ أَنْتَ مِنْ أَيْبِكَ** *Koja razlika između tebe i tvoga brata*, **مَوْلِدُكَ يَمْتَرِلُهُ النُّضْبَةُ مِنَ الذَّمِّ** *Koliko je srebro manje vrijedno od zlata toliko je on od tebe*; **وَلَا يَسْمَعُ أَحَدٌ السَّابِقِ** *Ne zna se ko će prije umrijeti* (čest izraz u Hiljadu i jednoj noći).

Ovamo spada i **بِن** koje dolazi uz komparativ pridjeva, na pr. **أَنْتَ أَفْضَلُ مِنِّي** *Ti si bolji od mene*.⁹

Ako se osoba ili stvar sa raznih gledišta poredi sama sa sobom, iza komparativnog **بِن** stavlja se odgovarajuća lična zamjenica, kao **أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْهُمْ إِلَى أَنْفُسِهِمْ** *Mi ih više volimo nego oni sami sebe*; **أَنَا مِنْكُمْ عَلَى الْعَرَبِ أَخَوْفٌ مِنِّي مِنَ الْعَرَبِ عَلَيْكُمْ** *Ja smatram da ste vi opasniji Arapima negoli Arapi vama*.¹⁰

Nekad komparativ ima apsolutno značenje, pa onda stoji bez prijedloga, na pr. **أَلَمْ يَعْظُمُ اللَّهُ** *bog bolje zna* — veli neko kad u svoju tvrdnju nije siguran; **فَلَنْ قَوْمَهُمْ** *Njihov ih narod bolje poznaje i bolje zna ono zbog čega im prigovara* (Ibn Hišām I, str. 358).

⁶ C. M., A. Gr., str. 257, bilj. b.

⁷ Ibid., str. 257.

⁸ Sravniti Ahmed Asim, Prevod Kāmūsul Muhita I, kod riječi **الْقُرْبَانِ**

⁹ Da se izbjegne dvosmislenost komparativ od pridjeva **قَرِيبٌ** *blizak* tvori se pomoću prijedloga **إِلَى**, na pr. **وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** *Mi smo mu bliži od (njegove) vene jugularis* (Kuran L, 18).

¹⁰ C. M., A. Gr., str. 258 bilješka.

5) Ovaj prijedlog nekad ima partitivno značenje (التَّمْيِيزُ), pa izražava odnos između dijelova i cjeline, jedinice i vrste ili individua i mnoštva, kao كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ *Mnogi ljudi; Iz koga bilo razloga; Štovanje knjige spada u štovanje nauke; Covjek je satkan od pogrešaka i zaboravi (poslovice); Dok ne budete dijelili od onoga što volite (Kuran III, 92); Ti si sunce, a (ostali) vladari su zvijezde; kad se sunce pojavi, ne pokazuje se ni jedna zvijezda (Mutenebbi); Uzeo je pregršt zemlje (Ibn Hišâm II, 95); Varičak pšenice.*

Kada partitivno مِنْ stoji pred određenim imenom, naročito ako je to ime u pluralu, onda označuje neodređeni broj kao أَحَدٌ مِنَ الذَّائِرِ *Uzeo je nekoliko zlatnika; Neki učenjaci.* Ako pak taj prijedlog stoji pred neodređenim imenom, onda je to ime subjekat, a predikat »ima ih« zamišlja se,¹¹ na pr. فَسَمِعْتُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ *Neke od njih (životinja) idu na dvije noge (Kuran XXIV, 45).*

Ovamo spada i partitivno مِنْ koje služi da općenitost tvrdnje izričito istakne (التَّكْثِيرُ عَلَى السُّمُومِ) ili ponovi (التَّكْثِيرُ عَلَى السُّمُومِ). U ovom slučaju pred prijedlogom treba da stoji negativna, upitna ili pogodbena čestica, zatim da je ime koje iza prijedloga stoji u genitivu neodređeno kao subjekat imenske, odnosno kao subjekat ili objekat glagolske rečenice¹² kao مَا جَاءَ فِي مِنْ رَجُلٍ *Nije mi došao ni jedan čovjek; (dok) مَا جَاءَ فِي مِنْ رَجُلٍ Nije mi došao jedan čovjek — dopušta mogućnost da ih je došlo dva ili više); Opažáš li ti od njih ikoga? (Kuran IXX, 99); مَا تَسْقُطُ مِنْ هَلْ لَنَا مِنْ شَعْمَةٍ Ne opadne ni jedan list da on za njega ne zna (Kuran VI, 59); هَلْ لَنَا مِنْ شَعْمَةٍ Da li ćemo imati kakvih zagovornika?! (Kuran VII, 52); هَلْ لَنَا مِنْ شَعْمَةٍ هَلْ لَنَا مِنْ شَعْمَةٍ Ima li smisla jadikovati kod ruševina koje propadaju?! (Imruul-Kajs, muallaka);*

وَمَا سَأَلْتُمْ عَنْهُ مِنْ خَلْقَةٍ وَإِنْ خَالَهَا تَخْفَى عَلَى النَّاسِ نَمَلٌ

Kakvu god čud ima čovjek, saznaće se, premda on smatra da je to svijetu nepoznato (Zuhajr, muallaka).

6) Nekad prijedlog مِنْ služi da objasni neku cjelinu ili riječ koja ima općenito značenje, pa nabraja pojedinosti ili osobitost, koje zajedno sa ostalim ili sama sačinjavaju tu cjelinu ili općenitost.¹³ To مِنْ se zove الْبَيَانُ, na pr. جَاءُوا كُلُّهُمْ فَتَمَسَّحَ جَمِيعَ الْأَجْسَامِ الَّتِي فِي عَالَمِ الْكَوْنِ وَالسَّادِ مِنْ Došli su svi, muškarci i žene; Razmotrio je sva tijela koja postoje u svijetu gdje sve postaje i nestaje — životinje, bilje i rude; Oni neće postići svoga cilja, tj. nauke.

Pred prijedlogom u ovom slučaju vrlo često stoji neodređena zamjenica مَنْ ko ili مَا što, na pr. فَتَأْتَاهُمْ فَتَأْتَاهُمْ فَتَأْتَاهُمْ مِنْ مَعَهُ مِنْ قَوْمِهِ مِنْ قَوْمِهِ وَكِنَانَةٍ وَفَضَاعَةٍ *Kusajj ibn Kilâb im je doveo svoje ljude koji su bili s njim: (iz plemena) Kurejš, K'tnâne i Kudâa*

¹¹ C. M., A. Gr., str. 259, bilj. a. Mugni II, 15.

¹² C. M., A. Gr., str. 259—260, Mugni II, str. 13.

(Ibn Hišâm I, 135); اِحْفَظْ مَا فِي الْكُتُبِ مِنَ الْقَوَاعِدِ *Zapamtí pravila koja su sadržana u knjigama*; وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤْتِ بِكُمْ *Šta vi materijalno žrtvujete, biće vam naknadeno* (Kuran II, 281); مَهْمَا تَأْتَيْنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ *Što god nam čudesa pokažeš* (Kuran VII, 131).

Ovamo spada ا مِنْ koje sa svojim genitivom označava materiju od koje je neki predmet, na pr. حَاتِمٌ مِنْ فِضَّةٍ *Prsten od srebra*; كَيْلٌ مِنْ ذَهَبٍ *Kip od zlata*; ذَاعَ مِنْ ذَهَبٍ *Usnio sam na svojim rukama zlatne narukvice* (Ibn Hišâm IV, 271).

7) Nekad prijedlog مِنْ može imati značenje jednog od sljedećih prijedloga:¹³

a) može značiti isto što i عَنْ »od«, »sa«, na pr. مَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا *Mi smo to bili zanemarili*;

b) može imati značenje prijedloga بِ »sa«, na pr. يَنْظُرُونَ مِنْ طَرَفِ حَسْبِي *Oni gledaju kraimice*;

c) nekad znači što i prijedlog عَلَى »na«, »protiv«, na pr. وَتَصْرَفَاهُ مِنَ الْقَوْمِ *Mi smo ga odbranili od tih ljudi*.

8) Ovaj prijedlog nekad nema uopće svoga značenja (الزَّائِدَةُ) i tada stoji pred drugim objektom glagola, koji bi inače kao bliži objekat stajao u akuzativu¹⁴, na pr. بَاعَ قَرَسًا *Prodao mu je konja*; بَاعَهُ قَرَسًا *Udao je svoju kćer za svoga bratića*.

Isto tako ima tranzitivnih glagola koji mjesto bližeg objekta u akuzativu mogu imati dalji objekat sa prijedlogom, bez promjene u značenju, na pr. سَمِعْتُ وَلَقَدْ سَمِعْتُ مِنَ الْحَيَاةِ وَ تَسْكَالِيفِ الْحَيَاةِ *Dodijale su mi teškoće života* (Zuhajr, muallaka); لَا يَجْتَاوُونَ لَوْمَةَ لَأْمٍ *Dodijao mi je već život i njegova dužna* (Labid, muallaka); نَعَى *Ne boje se ničijeg prigovora* (Kuran V, 57); لَنَا نَحَافٌ مِنْ رَبِّكَ *Mi se bojimo našeg gospodara* (Kuran LXXVI, 10); يَجْشُونَ النَّاسَ *Boje se ljudi* (Kuran IV, 76); يَجْشُونَ مِنَ النَّاسِ *isto*.

§-2 Prijedlog عَنْ znači odstupanje od nekog mjesta ili udaljšavanje od neke osobe ili stvari (الْبَعْدُ وَالْمَجَاوِزَةُ) na pr. لَمْ أَنْصَرِفُوا عَنْهُ *Onda su se oni od njega razišli* (Ibn Hišâm I, 311); قَلْبِي سَبَّحَ عَنَّا الْمَيَالُ الَّتِي صَبَّغَتْ عَلَيْنَا *Neka nam razmakne ova brda koja su nas stijesnila* (Ibn Hišâm I, 316); ذَهَبَ عَنَّا الْمَرْزُوقُ *Napustila nas je brigo*; تَرَعَلَ مَنْ سَمِعَ *Otputovao je iz ovog zavičajja*; جَاءَ رَغِيْبٌ عَن كَذَا *Ja to nisam želio*; سَفَّهَ تَرَالٌ عَن قَرَسِهِ *Sjahao je sa svog konja i sl.*

Ovaj prijedlog naročito dolazi:

1) Uz glagole koji znače:

bjježati	spasiti
izbjegavati	zaštiti
čuvati (se)	osloboditi
suzdržavati se	zabraniti
braniti (se)	spriječiti

kao i uz one koji znače da se za nekog nešto čini (kao boriti se, platiti i sl.), na pr. فَلَإِنْ كَانَ كَمَا قَالَ قَانْتَهُمُورًا عَنْ قَطِيْبَتِيَا وَ انْتَرُوا عَمَّا فِيهَا *Ako je (stvar) kao što on kaže, onda se kanite bojkota protiv nas i odrecite se onog što je u njemu (listu) sadržano* (Ibn

¹³ Mugni II, str. 16

¹⁴ Akrabul-mavârid pod بَاعَ.

¹⁵ C. M., A. Gr., str. 261., Mugni I. str. 119 i dalje.

Hišâm I, 400); وَتَهَا مِنْ الْقَوَاحِشِ *Zabranio nam je nevaljaštine* (Ibn Hišâm I, 359); فَكَأَتْ إِلَيْهِ أُخْتَهُ لِتَكْفَهُ مِنْ زَوْجِهَا *Tada je prema njemu skočila njegova sestra da bi od njega zaštitila svoga muža* (Ibn Hišâm I, 367); أَطْمَسَهُ مِنَ الْجُوعِ *Gladna ga je nahranio* (doslovno: *nahratio ga je od gladi*); كَسَاهُ مِنَ السَّرْبِ *Gola ga je odio* (doslovno: *odjenuo ga je od golotinje*); رَمَى مِنَ الْقَوْسِ *Odapeo je strijelu iz luka* (Ez-Zamahšari, Elmufassal, str. 133); يَنْبَغِي أَنْ يَصْبِرَ عَمَّا تُرِيدُهُ نَفْسُهُ *On se mora uzdržavati od onoga što mu duša želi*; حَافِظِ تَايُنَ السَّرِّ عَنْ كُلِّ مُسْتَضْحَبٍ *Čuvaj tajnu od svakog druga*; جَاوَزَ عَنْ ذَنْبِهِ *Oprostio mu je grijeh*; لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ *Zabranjivanje onog što je ružno*; نَعَى عَنِ الْمُنْكَرِ *Ne zalazi se za one koji sami sebe varaju* (Kuran IV, 106); صُومِي مِنْ أَمْرِكَ *Posti za svoju majku* (Muhamedova izreka); لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا *Niko neće za drugoga naknaditi ništa* (Kuran II, str. 123); كَفَّلَ عَنْهُ بِالْمَالِ لَمَرْيَمَ *Garantovao je za njega imetkom njegovu vjeroniku*.

2) Kao objekat glagola:

otkriti	objaviti
otvoriti	pitati
odgovoriti	

ukoliko znače otklanjanje zastora s nečega u pravom ili prenesenom smislu,¹⁶ na pr. لَوْ كُشِفَ عَنِّي سُتُورُ الدُّنْيَا *Kad bi se meni skinuli zastori ovog svijeta* (Muhamedova izreka); أَنْ كُنْتُ تَبَيَّنِي شَاهِدًا يُخْبِرُ عَنِ غَائِبٍ *Ako ti treba kakav očevidac koji će ti kazati ono što je nepoznato*; إِفْتَرَّ عَنِ الْإِنْسَانِ *Smješkajući se pokazuje zube*; يَفْتَرُّ عَنِ لَوْزٍ رَطْبٍ *Smješkajući se pokazuje svjež biser*; يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْعَالِ *Pitaće te za ratni plijen* (Kuran VIII, 1); أَجَابَهُ عَنْ سُؤَالِهِ *Odgovorio mu je na njegovo pitanje* (Lisânul-arab I, 275).

3) Prijedlog عَنْ dolazi i iza glagola koji znače:

pustiti	oprostiti
zanemariti	nepotreban nečem biti

tj. iza glagola koji znače »zabaciti nešta« (أَعْرَضَ),¹⁶ na pr. يَنْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَغْتَلَّ عَنْ أَنْفُسِهِ *Ne treba da čovjek zanemari sam sebe*; وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ *On vam je već oprostio* (Kuran III, 16); لِي فِي طَلَبِ الْعِلْمِ غَفَى عَنِ غِنَاءِ الْغَانِيَاتِ *Traganje za naukom čini za me suvišnim pjevanje ljepotica*; مَالِي غَفَى عَنِ ذَلِكَ *Meni je to potrebno*; لَمْ يَنْكَلْ عَنْهُ شَيْئٌ *Onda mu je nešto od njega odvratilo pažnju, tj. privuklo mu je pažnju pa je njega zanemario* (Ibn Hišâm I, 194); جِئْتُكَ مِنَ الْمَنَاقِبِ *Ja nisam u stanju istaknuti sve vrline*; قَصَّرْتُ عَنِ الشَّيْءِ *Ja tome nisam dorastao*.

Interesantni su izrazi: مَاتَ عَنْ خَمْسِينَ سَنَةً *Umro je u dobi od pedeset godina*; مَاتَ عَنْ زَوْجٍ وَأَمْرٍ *Umro je i iza sebe ostavio ženu i majku*,¹⁷ قُبِّبُوا عَنْ آخِرِهِمْ *Poubijani su do posljednjeg*.

4) Iza glagola nadvladati ili nadmašiti, pa odgovara prijedlogu عَلَى, na pr. لَا أَفْضَلْتُ فِي حَسَبِ عَقِي *On je škrt i prema samom sebi* (Kuran XLVII, 38); نِيسِي بِلْجِي *Nisi bolji od mene u plemstvu*; لَا يَمْلِكُ دِرْهَمًا فَضْلًا عَنْ دِينَارٍ *Nema ni dirhema, kamoli da ima zlatnik*; لَمْ يَفْهَمْ السُّؤَالَ فَضْلًا عَنْ أَنْ يُجِيبَ *Nije ni pitanje shvatio, a kamoli da odgovori*.¹⁸

¹⁶ C. M., A. Gr., str. 262,¹⁷ Ibid., str. 263 bilješka,¹⁸ Mugni I, str. 119, C. M., A. Gr., str. 262

f) Nekad ima značenje عند »kod«, na pr. وَذَكَرَهُ إِلَى مَنْ أَسْمَىٰ إِلَىٰ مَنْ
 اِم لا سبيل الى الشَّبَابِ وَذَكَرَهُ اَسْمَىٰ إِلَىٰ مَنْ Nema više nikakva načina da se vratim u mlade dane čija mi je uspo-
 mena slada od blagoga vina; فَلَ تَتْرُكُنِي بِالْوَعْدِ كَأَنِّي إِلَى النَّاسِ مَطْلُوبٌ بِه التَّارُ أَحْرَبُ Nipošto me
 nemoj sa svojim prijetnjama ostaviti da me ljudi smatraju kao šugava čovjeka koji
 je namazan katranom (Nâbiga).

Ovdje spadaju izrazi: دَارُكَ اِلَى دَارِي Tvoja je kuća uz moju kuću; اِلَى جَانِبِي Na
 njegovoj strani i t. d.

§-4 Prijedlog على »na«, »nad«, »pred«, »uz«, »kod«, »za« upotrebljava se:

1) U svom prvobitnom značenju, kao حَاطِطٌ عَلَى حَاطِطٍ I ona poče nad zidom
 kružiti; قَمَنَّ رَجُلٌ يَعْمَلُ عَلَى هَذَا الْبَيْتِ Ugledao je na zidu sliku čovjeka; نَظَرَ عَلَى الْمَاطِطِ صُورَةَ رَجُلٍ
 كَمْ لِي كَاكَافُ صَخْرَةٌ Ima li kakav čovjek koji bi se popeo na ovu kuću pa da baci na njega
 stijenu? (Ibn Hišâm III, 191); وَ عَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تَحْمَلُونَ I na njima (domaćim životinjama)
 vi jašite i na lađama se vozite (Kuran XXIII, 23); فَانْفَلَتْنَا عَلَى الْمَاهِجِينَ Pa je to (imetak)
 podijelio među iseljenike (Ibn Hišâm III, 193); فَكَادَ اِسْتَدَّ عَلَى النَّاسِ الْبَيْلَاءَ Kad je ljudima dodi-
 jala nevolja (Ibn Hišâm III, 239); فَزَبَّ اَلْكَلْبُ زَبَابًا عَلَى ذَنْبِ الْكَلْبِ Zgrabio je psa za rep;
 بَلْ تَتْرُكُنِي عَلَى ذَنْبِ الْكَلْبِ Ali da me zadržiš u svom vlasništvu, lakše je i meni i tebi
 (Ibn Hišâm III, 264); وَ لَمْ يَتْرُوحْ عَلَيْهَا غَيْرَهَا I (za njezina života) nije se oženio drugom
 (Ibn Hišâm I, 206); فَبَاتَ عَلَيْهِ سُرُوحُهُ وَجِلْمُهُ Prenoćio je pod sedlom i uzdom (Imru-ul-Kajs,
 muallaka); اِسْتَمْسَلَ عَلَى الْمَدِينَةِ اِبْنَ Nabasao je na njih dvojicu (Ibn Hišâm I, 265); اِسْتَمْسَلَ عَلَى الْمَدِينَةِ اِبْنَ
 Postavio je namjesnikom Medine Ibn Ummi Mektuma (Ibn Hišâm III, 235); اِسْتَمْسَلَ عَلَى الْمَدِينَةِ اِبْنَ
 Bio im je zapovjednik; اَمَرَ عَلَى اَنْوَامَةَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبِيَّتٍ Postavio je Abdulah ibn Đu-
 bejra zapovjednikom strijelaca (Ibn Hišâm III, 20); اِسْمَطَّحَ النَّاسَ عَلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ Ljudi su
 se (u izboru) složili na Halid ibn Velida (Ibn Hišâm III, 435); اِسْمَطَّحَ النَّاسَ عَلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ Oprostiće mu;
 On je nešto promatrao; اِسْمَطَّحَ عَلَى شَيْءٍ Saznao je nešto; اِسْمَطَّحَ عَلَى بَيْتٍ Natkućio se
 je nad bunar; اِسْمَطَّحَ عَلَى بَيْتٍ Neka ste spasenil; اِسْمَطَّحَ عَلَى بَيْتٍ Bog mu se smilovao;
 On je (učenik) čitao (knjigu) pred njim (učiteljem), tj. on je kod njega studirao ili: on
 (učitelj) je čitao (knjigu) pred njim (učenikom); اِسْمَطَّحَ عَلَى بَيْتٍ Pozdravio ga je po nekom;
 اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ اِلَى غُشِيِّ عَلَيْهِ Pročitao im je pismo; تَلَا الرِّسَالَةَ عَلَيْهِ Pročitao mu pozdrav;
 اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ اِلَى غُشِيِّ عَلَيْهِ Izručil mu pozdrav; اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ اِلَى غُشِيِّ عَلَيْهِ Pročitao im je pismo;
 Izgubio je svijest; اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ اِلَى غُشِيِّ عَلَيْهِ Udario si na onog koji stvar poznaje.

Ovaj prijedlog izražava da nešto ide protiv, na štetu ili na račun nekoga
 (oprečno prijedlogu لِي),²⁷ kao كَمْ عَمَلِكَ يَا جَرِيرٌ وَ خَالَةَ قَدْ ذَعَاءَ فَدَحَلَيْتَ عَلَى عِشَارِي Mnogo tvojih
 tetaka, očevih ti i materinih sestara, Đerire, iščašenih su ruku protiv moje volje muzle
 moje ždrebne deve (Farazdak); اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Istupio je protiv njega; اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Digao se protiv
 njega; اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Krenuli su da protiv njega pomognu Židove (Ibn Hišâm III, 380); اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Ti prigovaraš
 onima koji su to uradili (Ibn Hišâm III, 192); اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Kada sebi mjere
 (kupujući od drugih), nastoje da mjera bude tačna (Kuran LXXXIII, 2); اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ يَنْبَغِي أَنْ يَصْبِرَ
 On treba da strpljivo podnosi tegobe; اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ Da ljudi protiv vas
 ne bi imali argumenat (Kuran II, 151); اِسْمَطَّحَ عَلَيْهِ مِنْ عَمَلٍ صَالِحًا لِقِنْفِهِ وَمِنْ أَسَاءَ فَعَلِيهَا Ko uradi kakvo

²⁷ C. M., A. Gr., str. 282.

dobro, u svoju je korist uradio, a ko griješi, radi protiv sebe (Kuran XLI, 47); دار الزمان على دارا *Vrijeme se okrenulo protiv Dareja* (Er-Rindi, tužaljka za gubitkom Španije); أُخِيَتْ عليها الذي اخن على لُبْدٍ *Uništio je (naselja) onaj ko je uništio Lubed orla (koji je — po priči — jako dugo živio (Nābiga); عَلَيَّ* (صِيرُ) عَلَيَّ *Ovo mi je teško; هذا صعبٌ عَلَيَّ* (صِيرُ) عَلَيَّ *Ovo mi je lako; هذا سهلٌ عَلَيَّ* (صِيرُ) عَلَيَّ *Ovo mi je jasno; هذا جليُّ عَلَيَّ* (صِيرُ) عَلَيَّ *Ovo mi je nejasno; هذا خفيُّ عَلَيَّ* (صِيرُ) عَلَيَّ *Tvom gospodaru nije ništa skriveno* (Hariri, El-makamatus-sanānīje).

Gornje značenje ima على :

a) iza glagola srditi se, huškati ili nukati na nešto,²⁸ na pr. اَمْ يَكْفُرُ سَاطِطًا *Nije s njim govorio zato što je bio srdit na njega; اغزى الكلب عليه Nahuškao je psa na njega, dok* اَغزى الكلب به znači: *Nahuškao je psa da ga uhvati;*

b) iza glagola koji imaju spomenuto značenje على nekad ne znači gest neprijateljstva, nego samo kretnju da se nešto učini ili da se nečeg domogne,²⁹ na pr. I on ne nagovara druge da hrane siromahe (Kuran CVIII, 3); ولا يُحْضِرُ على طعام المسكين *Bodri vjernike na borbu!* (Kuran VIII, 65); حَرَضَ المؤمنين على القتال *Potstiče ga na rad; šta te je potaklo na ovo?* ما حَمَلَك على هذا *Čezne za lektirrom; تجرّص على المألمة* *Čovjek teži za onim što je zabranjeno* (poslovice);

c) iza drugih glagola على označava samo objekat na koji se proteže radnja³⁰, na pr. هذه الدار لا تُبْقَى على أحدٍ *Ova kuća (svijet) ne šteti nikoga* (Er-Rindi, tužaljka); لَدَى أَنْصَفَكَ قَوْمُكَ وَجَهَدُوا على التَّخَلُّصِ *Tvoj narod je prema tebi bio pravedan i nastojao je da te izbavi iz neprilike* (Ibn Hišām I, 279); دَلَى على الطريق *Pokazao mi je put; فَفَضَى عَلَيْهِ Pa ga je usmratio* (Kuran XXVIII, 16); أَجْمَعَ (إتَّفَقَ) القَوْمُ *Oni ne mogu ništa ostvariti onim što su stekli; أَدَّى على الشيءٍ Dopršio je tu stvar.*

3) Nekad على znači obavezu, dužnost ili dug koji tereti nekoga, na pr. تَلَبَّ العَلِيمُ فَرِيضَةً على كُلِّ مُسْلِمٍ *Dužnost je svakog muslimana da se obrazuje* (Mu'aamedova izreka); لا عَلَيْكَ أَنْ تَسْتَكْتَبَ *Dužnost ti je da ovo učiniš; نِيْشَا تِي ne smeta da šutiš; هَزَمْتُ عَلَيْكَ Zaklinjem te; On mi je dužan dva-deset dukata.*

4) Ističe odliku ili prednost osobe ili stvari mimo neku drugu³¹, na pr. يَسْتَحِبُّونَ *Odlikovali smo neke od njih mimo druge* (Kuran II, 253); فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ على بَعْضٍ *Oni pretpostavljaju život ovoga svijeta zagrobnom životu* (Kuran XIV, 3); لَقَدْ أَتَرَكْنَا اللهُ طِينًا *Svakako te je bog odabrao mimo nas* (Kuran XII, 91); اِسْتَارَكَ *Odabrao te je mimo ostale.*

5) Pokazuje stanje ili položaj u kome se neko nalazi s obzirom na vjeru, zanimanje, sreću, duševne s osobnosti i sl.³², kao *Cuius regio, eius religio*; قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ السَّمَاوِيُّ على شيءٍ *Jevreji tvrde da kršćani nisu ni na čem tj. da kršćanstvo nije ništa* (Kuran II, 114); سَوَاءٌ كَانَتْ على صَوْرَةٍ إِنْسَانٍ او لم تكن *Bile one u ljudskom*

²⁸ C. M., A. Gr., str. 282.

²⁹ Ibid., str. 283.

³⁰ Ibid., str. 283.

²⁹ Ibid., str. 282.

³¹ C. M., A. Gr., str. 283.

liku ili ne; وَبَيْنَهُمْ وَبَيْنَنَا الرِّقَاءُ فِيمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ; *Ako se oni budu vjerno držali našeg sporazuma* (Ibn Hišām III, 237), *وَبَيْنَهُمْ نَحْنُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ*, *Dok smo mi bili u tom stanju; فَوَعَدُوهُمْ* *Našli su ih u najgorem stanju, za koje su oni o njima čuli* (Ibn Hišām III, 237); *عَادَ عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ* *Povratio se je u prijašnje stanje; كُنْتُ رَاضِيًا بِمَا أَنَا عَلَيْهِ* *Bio sam zadovoljan sa svojim položajem.*

6) Služi za isticanje uzroka ili razloga na koji se neko u nečem oslanja, na pr. *دَوَّشَا عَلَى بَابِ الْمَلِكِ عَلَى أَنَّهُ أَخْتُهُ* *Došao je izdajući se za vladara; جاءَ عَلَى أَنَّهُ مَلِكٌ* *Došao je na kraljevska vrata tvrdeći da mu je sestra; لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا* *Ja vam za to ne tražim nikakve nagrade; نَagradio ga je za njegov rad; فَمَا صرْتُ* *Nagradio ga je za njegov rad; رَبُّ يَوْمَ بَكَيتُ مِنْهُ فَلَا صرْتُ* *Bilo je dana na koje sam plakao, a sutra sam za njima plakao; أَخَافُ* *Strahujem za te; أَعَارُ عَلَيْكَ مِنْ نَظَرِي وَبَيْنَ* *Ljubomorani sam zbog tebe na svoj pogled i na sama sebe; تَدِيمْتُ عَلَى مَا فَعلْتُ* *Pokajao sam se za svoje djelo; Na temelju toga.*

7) Da navede uslov pod kojim se nešto događa, kao *أَجَابَهُ إِلَى ذَلِكَ عَلَى أَنْ يُعْذُوهُ* *On je na to pristao pod uslovom da ga oni pomognu oružjem; صَلَّحَتْهُ عَلَى الْفِ دَرَاهِمَ* *Nagodio se s njim uz uslov (da mu on isplati) 1000 dirhema; وَسَأَلُوهُ أَنْ يَكْتَفِيَ عَنْ دِمَائِهِمْ* *Tražili su od njega da im poštedi živote i da uzmu od svoga imetka koliko mogu ponijeti deve* (Ibn Hišām III, 191—192).

8) Da se nešto događa i pored nečega ili da neka osoba ili stvar ide s drugom (المصاحبة) pa odgovara srpskohrvatskim veznicima »iako«, »premda«, ili prijedlogu »sa«, na pr. *أَعَذَّبْتُكَ عَلَى كَيْفِ سَبِّكَ* *Mučiću te premda si star; الْحَيْلُ تَجْرِي عَلَى سَواجِحِهَا* *Konji trče uprkos svojim mana; وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حَيْبِهِ* *Oni daju hranu premda im je draga; يَجِيئُكَ بِفَرْدِيَشٍ عَلَى قَادِيَتِهَا وَسَادِيَتِهَا* *Doveo sam ti Kurejševiče s njihovim poglavicama i prvacima* (Ibn Hišām III, 236).

9) Označuje mjeru ili stepen prema čemu se nešto događa³³, na pr. *عَلَى قَدْرٍ* *Kako sam čuo i vidio; عَلَى مَا سَمِعْتُ وَرَأَيْتُ* *Odluke se ravnaju prema smionosti ljudi; عَلَى قَدْرِ الْإِيمَانِ* *Kako je on to pričao; عَلَى مَا حَكَاهُ* *Po mogućnosti.*

Osim spomenutih slučajeva prijedlog *عَلَى* može biti upotrijebljen:

a) u značenju prepozicije, na pr. *دَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حَيْنِ غَفْلَةٍ* mj. *في حِينِ* *Ušao je u grad neopaženo* (Kuran XXVIII, 16);

b) mjesto prijedloga *بِ*, kao *حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولُ* mj. *يَنْ لَا أَقُولُ* *Potrebno je da ne rekнем* (Kuran VII, 105); *عَلَى لِسَانِ رَسُولِهِ* mj. *بِلِسَانِ* *Jezikom svoga poslanika;*

c) može značiti što i veznik »ali«, kao *عَلَى أَنْ قُرْبَ الدَّارِ* *ali*, kao *بِكُلِّ تَدَاوِينِنَا فَلَمْ يَشْفِ مَا بِنَا عَلَى أَنْ قُرْبَ الدَّارِ* *Svim sredstvima smo se liječili, pa se ne izliječiti (ljubavna bol) koju osjećamo, ali je blizina stana (drage) ipak bolja nego da je daleko³⁴;*

d) prijedlog *عَلَى* može biti imenica kada pred njim stoji *مِنْ*, kao *عَلَى الْمِشْدَقَةِ* *تَرَكَلْ مِنْ عَلَى الْمِشْدَقَةِ* *Sišao je s munare.*

Konačno valja napomenuti fraze: *عَلَى الرَّأْسِ وَالْعَيْنِ* *Drage volje, doslovno: „na glavu i na oči“ (stavljam tvoju želju); بِاللهِ عَلَيْكَ* *Tako ti bogal; عَلَيَّ عَالِيٌّ زَيْدٌ* ili *عَلَيَّ زَيْدٌ* *Ovamo mi Zejda!; عَلَيْكَ زَيْدٌ* *Drži, eto ti Zejda!; عَلَيَّ* ili *عَلَى يَدِهِ* ili *عَلَى يَدَيْهِ* *Pomoću njega.*

³³ C. M., A. Gr., str. 285.

³⁴ Mugai I, str. 118.

Ovaj prijedlog može nekad doći i pred objekat glagola koji u istom značenju može imati i bliži objekat, na pr. عَزَمَ عَلَى الْأَمْرِ ili عَزَمَ الْأَمْرَ *Odlučio se je na nešto*; زَغْرَبُوا عَلَى الشَّيْءِ ili قَبِضَ عَلَى الشَّيْءِ *Zgrabio je nešto*; ظَفِرَ عَلَى الْمَطْلُوبِ ili ظَفِرَ الْمَطْلُوبُ *Postigao je cilj*; غَلَبَ عَلَيْهِ ili غَلَبَهُ *Savladao ga je*.

§-5 Prijedlog بِ dolazi:

1) Uz glagole: spojiti	proći	vjerovati
objesiti	započeti	narediti
uzeti	iskusiti	suditi
prihvatiti	upoznati	poricati
mašiti se	skloniti se	

i mnoge druge (بَاءُ الْإِمْتِاقِ), na pr. عَلِقَ الشُّوْكَ بِالتُّوْبِ *Trn je zapeo za odijelo*; وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا فِي يَدَيْهِ سِجِّينٌ *Svaki živi stvor na zmlji on drži za kiku (u vlasti)* (Kuran XI, 57); كَفَّوْا بِهٖ كَطَوَافِهِمْ بِالْكَبَةِ *Obilazili su oko njega kao što obilaze oko Kabe* (Ibn Hišām I, 82); خُذْ بِيَدَيْ *Uzmi me za rukul*; اُخْضِرْنَا زَيْدًا *Uhvatio sam Zejda*; يَسْتَمْسِكُونَ بِمِجْلٍ *Drže se konopca koji se ne može prekinuti* (Bāširi, Burda), لَمْ يَمْسِكْ بِرَبِيْعٍ *Pribio se uz njega*; اَلْعِدْدُ يَمْلِكُ بِالْمَنْقِ *Đerdan se vješa o vratu*; اَلرَّزَقَةُ بِالْاَرْضِ *Oborio ga je na zemlju*; مَرَّتْ زَيْدًا *Prošao sam pokraj Zejda*; بَدَأَ بِالْقِرَاءَةِ *Počeo je čitati*; اَلْمُسْتَجِيرُ بِمَرَوْعَدٍ *Ko u nevolji traži zaštitu od Amra, sličan je onome koji bježeći od zagrijane zemlje traži sklonište u vatri* (Hajde Todore sa zla na gore); سَبَّحْتَ بِمِجْلٍ *Spasi nas od svakog zlat*; اَلْحَبْرَةُ بِحَقِيْقَةِ الْمَالِ *Obavijestio ga je o pravom stanju*; عَلِمَ اِنْ سَبَّحْتَ مِنْكَ مَرَضٌ *Znao je da će u vas biti bolesnika* (Kuran 73, 20); مَا هَذَا الَّذِي اَرَاكَ تَدِينُ بِهٖ *Kakva je ovo vjera koju ti, kako ja vidim, ispovijedaš?* (Ibn Hišām I, 265); نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ *Mi nešto vjerujemo, a nešto ne vjerujemo* (Kuran IV, 150); يَأْمُرُونَ بِالْمَرْوِفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ *Nareduju dobra djela, a zabranjuju loša* (Kuran IX, 73); لَمْ نُؤْمَرْ بِذَلِكَ *Nije nam to naredeno* (Ibn Hišām II, 57); وَوَقَّ بِعَهْدِهِ *O tome će presuditi dva vaša pravedna čovjeka* (Kuran V, 98); اَلْحَيْلُ تَعْفُوذٌ بِرِوَاصِمِهَا الْحَيْزُ *Svaki bravak za svoj papak vješa se*; يَحْذَرُونَ بِحَمِيَّتِهِ *Vuku ga za kiku* (Ibn Hišām II, 58)³⁰.

Rečenica فَالْحَصَةُ أَخَذَتْ *Onda je u redu i lijepo* skraćena je od فَالْحَصَةُ أَخَذَتْ وَنَبَسَتْ اَلْحَصَلَةَ *Držao se dopuštenog i to je lijepa vrlina*.

Nekad ovaj prijedlog izražava zakletvu (بَاءُ الْقَسَمِ), na pr. كُنْتُ بِاللهِ *Kunem se bogom*; تَاكُوْا لِي حَيَاتِكُمْ *Tako mi tvoga života*; تَاكُوْا لِي قُوَّتِكُمْ *Tako mi tvoje moći* (Kuran XXXVIII, 82); اللهُ عَلَيْكَ اَنْ تُجِيبَنِي *Bogom te kunem da mi kažeš*.

³⁰ Da bi se izbjeglo ponavljanje, dalji objekat glagola «narediti», «zapovijedati» može se ispustiti, ako se iz slijedeće rečenice razumije, na pr. مَرُوا اَبَا بَكْرٍ *mi*. مَرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيَصِلْ اِلَى النَّاسِ *Naredite Abu Bakru (da klanja) pa nek klanja s ljudima* (Ibn Hišām IV, 330), اَمْرٌ بِالْاَكْبَرِ *Naredio je za vrata (da se zatvore) pa su zatvorena* (Tabari II, 909).

3) Često pomoću ovog prijedloga glagol dobije prelazno značenje (بِالتَّعَدِّيَةِ ili بِالسَّغَلِ) To može biti:

a) kod neprelaznih glagola koji znače kretanje kao što su جاءَ أَلِيّ «doći», رَاحَ «putovati», ذَهَبَ «otići», نَهَضَ «ustati», سَمَا «biti uzdignut» i sl³⁶, na pr. فَاتُوا Donosite ma i jednu ovoj sličnu suru! (Kuran II, 24); Donio mu je pismo; ذَهَبَ اللهُ بِنُورِهِ Bog im je oduzeo svjetlo (razum) (Kuran II, 18); يَغْرُمُ بِالْمَقْرِ; Drži se istine; نَهَضَ بِأَمَاءِ الْمَلَائِكَةِ On je preuzeo državne brige (tj. na njemu je stajala vlast); كَادَ سُوْدَا بِمَكَّةَ دَخَلَا بِهَ كَادَ سُوْدَا بِهَ نَهَارًا; Kad su ga uveli u Meku, uveli su ga danju (Ibn Hišâm II, 86); وَتَدْرِيكَوْنَا; Vodite nas (Ibn Hišâm II, 26);

b) uz neke tranzitivne glagole kao što su دعا زَوتِي; čitati; قَالَ إِسْپَوِيءَاتِي; ispovijedati; بَعَثَ postati itd., na pr. دَعَا بِهَ Pozvao ga je; يَغْرُبُ بِالْكَتَابِ Čita pismo; On ispovijeda vjeru u selenje duša; بَعَثَ إِلَيْهَ بِدَعْوِيَةٍ Poslao mu je dar; أَرْسَلَ النَّبِيَّ إِلَى أَبِي بَكْرٍ بَانَ يُصَلِّيَ; Poručio je Poslanik Ebu Bakru da klanja (kao imam) s ljudima (Buhârî I, 179); بِالنَّاسِ Knez je mislio da su njena usta sveža i slatka (Nâbîga).

Ovaj prijedlog dolazi u ovom značenju naročito kad se tranzitivan glagol upotrijebi u prenesenom značenju³⁷, na pr. كَسَرَ الْعَصَا Prelomio je štap; ali كَسَرَ بَطْنِي Razbio mi je srce; جَبَرَ الْعِظْمَ Napravio je slomljenu kost; جَبَرَ بَطْنِي Utješio mi je srce.

4) Označuje da je sporedno spojeno uz glavno (بِإِلَّاهِيَةِ ili بِإِلَّاهِيَةِ), kao فَتَرَ كُوفًا On je otišao sa svojima; اشْتَرَيْتُ الْفَرَسَ بِالْجَاهِلِيَةِ Kupio sam konja s uzdom; فَتَرَ كُوفًا Preveli su mu 36 kodeksa skupa sa Tarem; إِسْكِرَاجٌ Iskrcaj se sretno! (Kuran XI, 49); دَخَلَ عَلَيْهِ بِثِيَابِ السُّفْرِ Ušao mu je u putnom odijelu.

5) Da istakne oruđe (بِإِلَّاهِيَةِ), na pr. ضَرَبَهُ بِالسِّيفِ Udario ga je mačem; جَمَرَتْ Vidio ga je svojim očima; وَضَعْتُهُ بِيَدِي Stavio sam ga svojom rukom; رَأَيْتُ بَيْنَهُمَا وَرَأَيْتُ بَيْنِي Gledao sam njenim, a ona je gledala mojim očima; بَعَثَهُ بِإِدَا يَدِي Predao sam mu iz ruke u ruku (naše „novo za gotovo.”)

Prijedlog بِهَ ima ovo značenje i poslije glagola «biti poznat», شَهَرَ «biti zloglasan», ili «znamenit» i sl., na pr. حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَرْفُوفُ بِالْمَرْفِيَانِيَّ Hasan Ibn Ali, poznat (pod imenom) El-Margînânî; الْمَشْهُورُ بِكُذَيْبٍ Zloglasni lažov; الْشَّهِيرُ بِفَضَائِلِهِ Glasovit sa svojih vrlina; وَبِهَ كَانَ يُكْتَبُ I po njemu je dobio ovaj nadimak (Ibn Hišâm I, 206); سُمِّيَ بِهَذَا الْإِسْمِ Nazvan je ovim imenom.

Ovamo spadaju i izrazi مَاتَ بَعْدَهُ بِشَهْرِ Umro je poslije njega do mjesec; دُونَ مَالٍ نِيْزَةً بِزَيْدِ الْأَسَدِ U Zejdu sam sreo lava.³⁸

6) Nekad označava uzrok (بِإِلَّاهِيَةِ ili بِالسَّبَبِ), na pr. ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّعَازِكُمْ (بِإِلَّاهِيَةِ) You wronged yourselves by your self-help (Kuran II, 55); فَسَبَا Vi ste sebi štetu nanijeli, jer ste uzeli (da opožavate) tele (Kuran III, 160).

7) Može pokazivati cijenu (بِإِلَّاهِيَةِ ili بِإِلَّاهِيَةِ), pa u tom slučaju dolazi uz glagole: prodati, kupiti, zamijeniti, nagraditi itd., na pr. اشْتَرَيْتُ الْكُتَابَ بِدِينَارٍ Kupio sam knjigu za dukat; بَعْتُ فَرَسًا بِبَشْرِينَ دِينَارًا Prodao sam konja za dvadeset dukata; اشْتَرَى الْفَالَةَ بِالْهَدْيِ Dvostruko sam nagradio njegovo dobročinstvo; كَانَتْ إِسْمَانَةَ بِضِعْفِ

³⁶ C. M., A. Gr., str. 274.

³⁷ C. M., A. Gr., str. 274—275.

³⁸ Mugni I, str. 90.

su odabrali zabludu mjesto pravog puta (Kuran II, 17); بِمِثْرَانِهَا تَغْلُو الزَّيْبَ وَ تَرَحُّصَ Samo s obzirom na susjede skače ili pada cijena stanova; نحن نَعْدِيكَ بِأَنْفُسِنَا وَأَنْبَاءِنَا Mi ćemo te iskusiti životima svojim i svoje djece (Ibn Hišām IV, 327); كَأَنَّ جَزَاءَهُمْ جَاءَ كَمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Kao nagrada za ono što su radili (Kuran XXXII, 18); فَلَيْتَ لِي فِيهِمْ قَوْمًا Da mi je mjesto njih kakav narod! (Asim, prevod Kāmusul-muhita).

Ovamo spadaju i fraze: مَعْدِي تَجِ يَا ابْنَ آدَمَ Draži si mi od mog oca i majke = Žrtvujem za te svog oca i majku; بروحِي انتَ ili بِنَفْسِي أنتَ Dajem život za te.

Osim toga ovaj prijedlog dolazi:

a) u značenju prijedloga في pa ima mjesno ili vremensko značenje (الظرفية), na pr. يَنَامُ بِالْبَاهِ U gradu bijaše jedan trgovac; يَدُهُ سَيْفٌ U ruci mu sablja; يَنَامُ بِالْبَاهِ Spava obdan; فَجَنَيْنَاهُمْ بِسِحْرِ Uspasili smo ih u zoru (Kuran LIV, 35);

b) u smislu prijedloga عَنْ (المُجَاوِزَةُ) kao فَخِيرًا Pitaš za to upućenog!; مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ Šta te je odvratilo od tvog plemenitog gospodara? (Kuran LXXXVI, 6);

c) kao prijedlog عَلَى (الْإِسْتِعْلَاءُ), na pr. دَا لِي رَبُّ يَبُولُ التَّمْلِيَانِ بِرَأْسِي Da li je nekakvo božanstvo ono na čiju se glavu mokri lisac³⁹

Konačno ovaj prijedlog nekad dođe samo da nešto jače naglasi (بالزيادة) ili to: ⁴⁰ بِأَهْلِ التَّوَكِيدِ

a) pred glagolskim subjektom, na pr. أَكْرَمَ يَزِيدٌ Plemenit li je Zejd!; كَفِي بِهِ شَهِيدًا Dosta je on kao svjedok između mene i vas (Kuran XLVI, 8).

U primjerima kao što su كَأَنِّي لَكَ تُخَادِعُنِي Meni se čini kao da me varaš i كَأَنِّي Kao da te gledam ubijena, suvišan je ne samo prijedlog koji stoji pred zamjenicom kao logički subjekat, nego i lična zamjenica, koja je gramatički subjekat u rečenici;⁴¹

b) pred glagolskim objektom, kao وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّمَكُّلَةِ Ne tražite sami sobom propasti! (Kuran II, 176);

c) pred subjektom imenske rečenice, na pr. دُوسْتَا تِي جَيْسَبِكُ دِينَارٌ Dosta ti je dukat; كَيْفَ يَكُ إِذَا كَانَ كَذَا Šta ćeš ti, ako tako bude? نَايِمُكَ بَرِيدٌ فَارِسًا Dobar li je konjanik Zejd! Ovo dolazi naročito iza veznika إِذَا «kada», koji pokazuje iznenađenje (المُعْجَازَةُ).⁴² U ovom slučaju je predikat ispušten i samo se pomišlja, na pr. إِذَا بَرَسَ إِذَا بَرَسَ Izidoh, kad eto ti laval (stoji) بِنَا هُوَ يَسِيرٌ إِذَا بَرَسَ إِذَا بَرَسَ Dok je on išao, kadli (se ukaza) prašina; مَرَّ النَّاسُ مِنْ جُرْمِهِمْ بِبَطْنِ الرَّادِي فَأَذَاهُمْ بَطِينٌ Kadli nam u susret ide jedan mladić; نَكِي سُو لُجْدِي مِنْ دُورْهُمُومِيَا فَارِسِي سَرْدِي سَرْدِي Neki su ljudi od Đurhumovića prolazili sredinom doline, kad opaziše ptice (Buhāri II, 345);

d) dolazi pred predikat negativnih čestica لَا i مَا i glagola لَيْسَ «nije», na pr. لَيْسَ زَيْدٌ يُعَلِّمُ Zejd nije učen; وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ Mi njemu ne vjerujemo (Kuran XXIII, 38). نِيْلَةُ الْخُلُودِ بِمُسْطَاعٍ Nije moguće postići vječni život (Hamāsa, str. 44);

e) Prijedlog فِي sa imenom koje mu pripada može imati adverbijalno značenje, na pr. فَارَجِمَتْ بِجَائِبَةٍ رُكَابٌ Nisu se vratile nikakve deve neobavljena posla;

³⁹ Mugni I, str. 90,

⁴¹ C. M., A. Gr., str. 273., Mugni I, str. 151.,

⁴⁰ Ibid., str. 93 i 94.,

⁴² C. M., A. Gr., str. 273.

f) stoji pred riječima *عَيْنٌ أَوْ نَفْسٌ*, na pr. *Došao je osobno.*

Ima dosta glagola koji spadaju gore pod 1, a mogu imati mjesto daljeg objekta u genitivu bliži u akuzativu bez promjene u značenju, na pr. *جَارَ الْمَوْضِعِ* ili *جَارَ الْمَوْضِعِ* *Prošao je (to) mjesto.* *أَخَذَهُ* ili *أَخَذَ بِهِ* *Uzeo ga je;* *عَلِقَ بِهِ* ili *عَلِقَ بِهِ* *Zavolio ga je;* *حَفُّوا بِهِ* ili *حَفُّوا بِهِ* *Okružili su ih.*

§- 6 Prijedlog *لِ* po svom obliku i značenju srodan je prijedlogu *لِ*, ali se razlikuju po tome što *لِ* označuje konkretne lokalne i temperalne odnose, a *لِ* idealne. Genitiv iza prijedloga *لِ* uglavnom odgovara srpskohrvatskom daljem objektu u dativu ili bližem u akuzativu.⁴³ Ova čestica posebno označuje:

1) Da se radnja proteže na dalji objekat (*التَّسْلِيكِ*, kao *وَهَبْتُ لِرَبِيذٍ دِينَارًا*) *Poklonio sam Zejdu dukat;* *فَأَجْعَلُوا لِمِ كَلَامًا وَشَرَابًا* *Napravite im jelo i piće!* (Ibn Hišām I, 141); *وَبَيَّنَّ لَهَا أَخْبَادَیَ لِلْأُدْبَاءِ* *Objasnio je njima dvojici da ja često nasjedam obrazovanim ljudima* (Hariri); *فَقُلْتُ لَهُ لَا تُبَكِّعَ عَيْنَيْكَ وَإِنَّا نَسْأَلُ حَقَّنَا أَوْ نَوْتُ فَنُحْمَدِرَا* *Rekoh (svom drugu): Ne plaći, mi ćemo se boriti za svoje pravo sve dok ne izgineš pa da se tako pred potomstvom opravdamo* (Imru-ul-Kajs).

Iza glagola *قَالَ* nekad prijedlog *لِ* kazuje osobu ili stvar o kojoj se govori,⁴⁴ na pr. *أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ أَرْحَمُ مِنْ هَذَا* *Da li velite za istinu: „Je li to čarolija?“* (Kuran X, 72); *قَالَ لَهُ قُلْ فِي هَذِهِ الْجَارِيَةِ جَارِيَةٌ تَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهَا* *Reče mu: Reci štogod o ovoj robinji (mислеći) na robinju koja mu je stajala više glave.*

2) Ovaj prijedlog redovno dolazi pred objekat glagola koji stoji poslije svog subjekta ili pred objekat iz glagola izvedenog imena (nomina deverbalia), jer se u tom slučaju djelovanje glagola osjeća nedovoljnim da uzme bliži objekat (*اللام لغوية*), na pr. *كَاوُ مُدَى وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَوْنَ* *Kao uputa i milost za one koji se boje samo svoga gospodara* (Kuran VII, 154); *كَاوُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ* *Kao potvrda za ono što oni već imaju* (Kuran II, 92); *قَالَ لَا يُرِيدُ* *On radi što ga je volja* (Kuran XI, 109); *تَسْبِيحُ الشَّمْسِ* *Sunce zagrijeva zemlju samo pomoću osvjetljavanja* (Hajj ibn Jakžān, str. 5).

Ovdje spadaju i izrazi kao što je *سَقِيًّا لَكَ* *Oblili te obilna kiša!*

3) Odgovara srpskohrvatskom:

a) dativu koji označava pripadnost (*لِ* *لِ* *لِ* ili *لِ* *لِ* *لِ*), na pr. *نَامَا نَاشَا* *Nama naša, a vama vaša djela* (Kuran II, 140); *أَنْشَدَ هَذِهِ الْقَصِيدَةَ لِنَابِغَةَ* *Ova je pjesma od Nābige;* *وَيَلُّ لِلطُّفَيْفِيْنَ* *Sedlo je konjsko;* *تَشَدُّ لَأَبِي يُوْسُفَ* *Protivno Abu Jusufu mišljenju;*

b) da nekom nešto treba, dolikuje ili da mu je dopušteno, na pr. *وَمَا كَانَ يُؤْمِنُ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَا* *Vjernik ne smije ubiti vjernika osim nehotice* (Kuran IV, 92); *وَمَا يَنْبَغِي لِهَذَا الْعَالَمِ أَنْ يَكُونَ أَبَوْهَ حَيًّا* *Ne može biti da je otac ovog dječaka živ* (Ibn Hišām I, 196); *وَلِعَائِلٍ أَنْ يَقُولَ* *Neko bi mogao reći;*

⁴³ C. M., A. Gr. str. 266.

⁴⁴ Ibid., str. 268.

c) da nešto ide u nečiju korist (protivno prepoziciji *عل*), na pr. *Blagoslovio ga je; والقفة معرفة النفس ما لها وما عليها* *Pravna znanost se sastoji u tom da čovjek zna svoje pravo i svoju dužnost; لي عليك عشرون دينارا Dužan si mi 20 dukata; علينا* *وشرنا ما حرم علينا* *Mi zabranjujemo ono što nam je on zabranio, a dozvoljavamo ono što nam je on dozvolio (Ibn Hišâm I, 359); فليأخذك لى على ابن أخيه وليعطيها لنا* *Neka nam da garanciju za svoga bratića i nek mu je da u ime nas. (Ibn Hišâm II, 26).*

Kako arapski jezik nema glagola »imati«, mjesto njega dolazi prijedlog *ل*, na pr. *تحرمت من بكدما* *Noev narod je imao idole (Ibn Hišâm I, 83); مع زوجها وابن لها صنيعة* *Krenula je iz svog kraja sa svojim mužem i sinčićem (Ibn Hišâm I, 173); كان تاجر وكار له ابن* *Bio jedan trgovac i imao sina; لا مال اب ولا أم* *Ja nemam ni oca ni majke.*

4) Može značiti uzrok, svrhu ili namjeru (*العليل*), na pr. *ويوم مقررت لعمداری مطبق* *Onog dana kada sam zbog djevojaka zaklao svoju jahaču životinju (Imru-ul-Kajs, muallaka); أتيت لتأركوا ألبنا لشاعر مجنون* *Da li mi zbilja trebamo da napustimo svoja božanstva zbog nekakva ludog pjesnika? (Kuran XXXVII, 27); قام لعمادته* *Ustade da mu pomogne; Zbog ovoga se kaže; لأنه يضرب* *Jer to šteti; عجبته لقوله* *Čudio sam se njegovim riječima; لا جليس له غدا يهجر ما أطبق حمله* *Kunem se da ću pred njega sutra zasjesti s kamenom koliki god mognem ponijeti (Ibn Hišâm I. 318). Prijedlogom ل* u ovom značenju izražava se naša namjerna rečenica kao;

لا يتفطنون الأرض عند سؤالهم - تلمس العباد بالعبادان
Kad se od njih što traži, oni ne kopkaju zemlju da bi štapom iznalazili kakve razloge (da ne udovolje.) Ovdje spada i *ل* koje stoji pred imperfektom glagola koji stoji u zavisnom načinu usljed istaknutog ili zamišljenog *أن*, na pr. *ما أئذروا أباهم* *Da upozoriš narod čiji predi nisu bili upozoreni (Kuran XXXVI, 7); لئلا يكون للناس عليكم حجة* *Da ljudi protiv vas ne bi imali dokaz (Kuran II, 151).*

5) Označuje nekad posljedicu (*الصيرورة*) pa se stoga zove *العاقبة* ili *لام المال* ili *لام المصير*, na pr. *فليلموت تغدو الوالدات بحالها - كما تراب الدهر تبنى المساركن* *Samo za smrt majke hrane svoju janjad kao što se zgrade zidaju da ih pustoši vrijeme* *فالتقطه آل فرعون ليكون لهم* *Uzela ga je Faraonova porodica da im bude neprijatelj i briga (Kuran XXVIII, 9).*

6) Nekad ovaj prijedlog stoji da naglasi negaciju (*لام المحذور*), To biva kad *ل* stoji na imperfektu pred kojim stoji *ما كان* ili *لم يكن*, ali tako da je subjekat imperfekta i glagola *كان* isti, na pr. *وما كان الله ليطلعكم على النيب* *Bog vam nikako neće otkriti ono što je tajno (Kuran III, 180); لم يكن الله ليغفر لهم* *Bog im nikako neće oprostiti (Kuran IV, 137).*

7) Može doći iza glagolskih oblika koji izražavaju divljenje (*فعل التعجب*) ili iza komparativa i superlativa pridjeva kad znače ljubav ili mržnju u aktivnom smislu⁴⁰ kao *ما أحب زيديا* *Ala mi je Zejd drag!*; *هو أحب زيديا من نفسه* *On voli Zejda više nego sama sebe; هم أبغض الشر منا* *Oni više mrze zlo nego mi⁴¹.*

⁴⁰ Srvani pod 3-b, str. 567.

⁴⁰ C. M., A. Gr., str. 236, Mugni I, str. 170.

⁴¹ Srvani str. 560, t. 3-b.

8) Osim spomenutih značenja prepozicija ل može doći:

a) u značenju prijedloga ال, na pr. كُلُّ يَجْرِي لِأَجْلِ مَسِيٍّ mjesto ال آتيل Sve teče do određenog roka (Kuran XIII, 3);

b) mjesto على, na pr. فَيَجْرُونَ لِأَذْنَانِ Padaju ničice (Kuran XVII, 111);

c) u značenju prijedloga في, na pr. مَتَى لَسِيلُهُ mj. في سبيله Ode svojim putem; Umro je istoga dana; نُورُيْ لِنَفْسِي عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ رُبَيْعِ الْأَوَّلِ Umro je 12 rebia I;

d) mjesto بَعْدَ, na pr. صُومُوا لِرُؤُوسِهِمْ وَأَقْبِرُوا لِرُؤُوسِهِمْ mj. بَعْدَ رُؤُوسِهِ Postite nakon što ga (mladak) vidite i jedite nakon što ga vidite (Muhamedova riječ);

e) kao مِن, na pr. وَنَحْنُ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَفْضَلُ mj. مِنْكُمْ Mi smo od vas na sudnjem danu bolji;

f) Nekad dolazi iza vokativne čestice يَا (لَا مَإْتِعَاتِي) pa se čita ل, ako stoji pred imenicom koja znači osobu u čiju se korist traži pomoć (الْمُسْتَعَاثُ ل), a ل, ako se neko doziva u pomoć (المستغاث به), na pr. يَا زَيْدُ لِمَسْرٍ وَ زَيْدُ, u pomoć Amru! Može značiti i divljenje (لَا مَإْتِعَابِي) يا لِكَمَالِهِ Obilne li vode!; يا لِكَمَالِهِ Bujne li pašel!; يا له (من زَيْدٍ) Kakav li je on čovjek!; اللَّهُ ذَرَّهُ مِنْ عَالِمٍ Kakav je odličan učenjak!; اللَّهُ أَبُوكَ Kakav je čovjek tvoj otac!

§-7 Prijedlog في kazuje da se nešto u nečem nalazi okruženo nečim sa svih strana. Označuje dakle:

1) a) mirovanje na nekom mjestu ili u nekom vremenu u prvom ili prenesenom značenju, pa odgovara srpskohrvatskom prijedlogu »u« s lokativom, na pr. غَلِبَتِ الرُّومُ عَلَى الْأَرْضِ وَ هُمْ مِنْ بَعْدِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بضع سنين Bizantinci su poraženi u jednoj obližnjoj zemlji, a oni će nakon svog poraza za nekoliko godina pobijediti (Kuran XXX, 2—4); يا لَمَنِ أَيْدِيهِمْ Ja sam zaista u njihovoj vlasti; زَاوَجُوا بِأَيْمُونِهِمْ فِي الْعَقَبَةِ Zavjerili su mu se na Akabi; (Ibn Hišâm II, 63); خُذْ مَا فِيهِ مِنَ الْحَيْرِ Uzmi dobro koje se u njemu nalazi; ليس من العلم في شئٍ On sa naukom nema ništa (doslovno: on nije ni u čem od nauke); وَكَلِمَةٍ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةً U propisu odmazde je vaš život (Kuran II, 179);

b) kretnju u neko mjesto u pravom ili prenesenom smislu i odgovara našem prijedlogu »u« s akuzativom, kao اَلْفُؤُةُ فِي غِيَابَةِ الْجَبِّ Bacite ga u dubinu čatrnje (Kuran XH, 10); كَوْنًا مِنْ حَقَرٍ بَرًّا لِأَخِيهِ وَقَعَّ فِيهَا Ko svom bratu jamu kopa, sam u nju pada; سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي الْجَبَلِ الْأَوَّلِ Bog će ih skoro staviti u svoja milost (raj) (Kuran IX, 100); النَّجْمُ فِي النَّفْسِ النَّجْمُ فِي النَّفْسِ Najprije općenito (izlaganje), a onda pojedinačno bolje djeluje na duše; تَقْطَعُ الْعِصَابَ فِي شَيْءٍ وَ مَرْسَلٍ Pletenice se njišu, dijelom spletene, a dijelom puštene (Imru-ul-Kajs, muallaka)

2) Da radnja prelazi na objekat:

a) uz glagole: razmišljati, govoriti, dogovarati se o nečem i sl., na pr. يَتَشَاوَرُونَ تَأَمَّلْ كَوَيْلًا فِي الْحِيلَةِ لِأَخِيكَ تَأَمَّلْ Dugo je razmišljao o smicalici kako bi uzeo dukate; يَتَشَاوَرُونَ فِيهَا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ U njoj (kući) se dogovaraju o njegovoj stvari; يَتَشَاوَرُونَ فِيهَا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ U njoj (kući) se dogovaraju o njegovoj stvari šta će poduzeti u pogledu njega; (Ibn Hišâm II, 93). Gоворю je o tome; صَفَّ كِتَابًا فِي عِلْمِ الْهَيْئَةِ Sastavio je djelo o kozmografiji;

b) uz glagole: težiti ili težiti za nečim, kao يَرْغَبُ فِي كَلْبِ الْعِلْمِ Teži za učenjem; يَنْتَبِهُ أَنْ لَا يَطْمَسَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ Treba da on ne čezne za ljudskim blagom.

3) Može značiti uzrok (التعليل), na pr. فَذَلِكَ الَّذِي لَعْنَتِي فِيهِ *To vam je onaj zbog koga ste me korile* (Kuran XII, 32); إِنَّ أُمَّرَأَةً دَخَلَتْ النَّارَ فِي مَرَّةٍ حَسْبَتْهَا *Jedna žena je sigurno otišla u pakao zbog mačke koju je zatvorila (pa je skapala)* (Muhamedova riječ); اِتَّفَقُوا بِبَيْنِهِمْ أَنْ يَبْعَثُوا إِلَى السَّجَّادِيْنَ فَيَأْتِيَهُمْ *Dogovorili su se da radi nas Negosu pošalju dva čovjeka* (Ibn Hišām I 357).

4) Nekad znači da je sporedna stvar pridružena glavnoj (الْمَصَابِيَةُ), kao اذْخُلُوا فِي أُمَّرٍ *Uđite sa ostalim narodima!* (Kuran VII, 37); فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ *Izašao je svome narodu nagizdan* (Kuran XXVIII, 79).

5) Izražava poređenje u-kom se ono što se poredi stavi pred prijedlog, a ono s čim se poredi iza prijedloga,⁴⁸ na pr. وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا نَسَاءٌ *Život ovoga svijeta je prema zagrobnom samo neznatna stvar* (Kuran XIII, 28).

6) Konačno se pomoću ovog prijedloga množe brojevi, na pr. طُولُ هَذَا الْمَانِطِ *Dužina ovog zida je 50 aršina, a širina 30 aršina;* إِنَّ كَانَ الْمَاءُ عَشْرًا *Ako površina vode iznosi 100 aršina;* يَنْبَغُ أَنْ يَكُونَ عَرْضًا فِي عَشْرٍ *Pedalj dugo i pedalj široko;* يَضْرِبُ خَمْسَةَ فِي سِتَّةٍ *Množi pet sa šest.*

U rečenici وَأَصْلَيْكُمْ فِي جُدُوعِ السَّخْلِ *Sigurno ću vas povještati o palmina stabla* (Kuran XXI, 71) prijedlog في znači isto što i على.

§-8 Prijedlog حتى „do“, „kod“ — označava cilj do koga dopire glagolska radnja (الغاية).⁴⁹ Osim toga ovaj prijedlog, za razliku od إلى, ne može doći pred ličnu zamjenicu, a genitiv koji iza njega slijedi znači kraj nečega ili nešto što je s krajem skopčano, na pr. أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأَيْتُهَا *Pojeo sam ribu do (tj. osim) glave;* سَلَامٌ عَلَى حَتَّى *Ona (noć) je blagoslovena sve do svanuća;* (Kuran XCVII, 5). U primjerima kao što su: كَتَبْتُ إِلَى زَيْدٍ *Moj je cilj Amr;* سَرَّابًا إِلَى بَلْدَرَادٍ *Putovao sam od Sarajeva do Beograda* — ne može se mjesto إلى upotrijebiti حتى.

Ako حتى znači »čak« onda je veznik, na pr. دَوَّيْمًا الْمَجَاجُ حَتَّى الْمَشَاءِ *Došli su hodočasnici, pa čak i pješaci.*

Ovdje spada također حتى poslije koga dolazi imperfekat u zavisnom načinu usljed zamišljenog أن, na pr. سِرْتُ حَتَّى أَدْخَلْتُ الْبَلَدَ *Putovao sam dok nisam ušao u grad.* U ovom slučaju se čitava rečenica iza أن smatra u genitivu.

U prave prijedloge spadaju još:

§-9 كَ pokazuju sličnost (التشبيه), na pr. الْعِلْمُ كَالنُّورِ *Nauka je kao svjetlo.* U primjerima kao što su: لَيْسَ كَعَيْنِهِ شَيْءٌ *Nije ništa njemu slično;* (Kuran XXV, 12); كَمَثَلِ الْمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا *Poput magarca koji nosi knjige* (Kuran LXII, 5): prijedlog كَ služi samo za naglašavanje.

§-10 Prepozicija وَ izražava:

a) zakletvu (وَالْقَسَمِ), na pr. وَحَيَاتِكَ *Tvoga mi života;* وَالَّذِي *Tako mi onog u čijoj je vlasti moj život.* (Ibn Hišām I, 256). Kad ova

⁴⁸ C. M., A. Gr., str. 271., Mugni I, str. 135.

⁴⁹ C. M., A. Gr. str. 265., Mugni, I, str. 102—103.,

čestica znači zakletvu, ne može iza nje doći lična zamjenica niti pred njom glagol kojim se kune pa se u primjeru كُنْتُ بِحَيَاتِي *Kunem se svojim životom* prijedlog بِ ne može zamijeniti sa و.

b) može kao i prijedlog رُبُّ imati oprečno značenje pa izražava mnoštvo ili malenkost nečega. U posljednjem slučaju se prevodi na srpskohrv. glagolom »biti« ili »imati« s partitivnim genitivom (وَأَرْبُّ) , na pr. وَلَيْلُ كَمْوَجِ الْبَحْرِ أَرْبَى *Dosta noći je bilo koje su spustile svoje zastore poput morskih valova* (Imru-ul-Kajs, muallaka). U ovom slučaju iza وَ uvijek stoji neodređeno ime.

§-11 Prijedlog تَ upotrebljava se u zakletvi (تَاهُ الْقَسِيمِ) i dolazi samo pred riječ اللهُ, na pr. تَاهُ تَفْتَأُ تَذْكَرُ يُوسُفَ *Ti, boga mi, stalno spominješ Jusufa* (Kuran XII, 85).

§-12 رُبُّ kao i وَ može značiti mnogo ili malo nečega⁵⁰ na pr. رُبُّ أَرَحَ لَكَ أَمَّ *Imaš mnogo braće koju ti nije rodila majka;*

أَلَا رُبُّ حَصَمٍ فِيكَ الْوَى رَدَدْتُهُ نَصِيحَ عَلَى تَعْدَالِهِ غَيْرِ مُؤْتَلٍ

Eto ja sam odbio mnogo nasrtnijvih iskrenih protivnika u ljubavi prema tebi, koji su u svojim prigovorima prema meni bili uporni (Imru-ul-Kajs, muallaka). I iza ovog prijedloga uvijek stoji neodređeno ime.

§-13 مِنْ pokazuje vrijeme i imaju značenje prijedloga مِنْ, ako se misli prošlo vrijeme, na pr. مَا كَلَّمْتُهُ مِنْذُ (مِنْذُ) يَوْمِ الْحَمِيرِ *Nisam s njim razgovarao od četvrtka*. Ako se misli sadanje vrijeme, onda je sinonim sa فِي, na pr. مَا كَلَّمْتُهُ مِنْذُ (مِنْذُ) *Nisam s njim razgovarao danas*. Ako se ovi prijedlozi odnose na imenicu, koja stoji iza broja, onda znače إِلَى مِنْ tj. »kroz« ili »za vrijeme«, na pr. مَا كَلَّمْتُهُ مِنْذُ (مِنْذُ) ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ *Nisam s njim razgovarao kroz (ova) tri dana*.

§-14 Prvobitni glagoli حَاشَا - حَلَا - عَدَا znače »osim« i upotrebljavaju se kao prijedlozi, na pr. جَاءَ الرَّجَالِ حَاشَا (عَدَا - حَلَا) زَيْدٍ *Došli su ljudi osim Zejda*. Isto značenje će rečenica imati ako se rekne جَاءَ الرَّجَالِ حَاشَا (حَلَا - عَدَا) زَيْدًا .

II) Prijedlozi koji su postali od imenica

Ovi prijedlozi su postali od imenica koje stoje u akuzativu. Genitiv poslije ovih riječi arapski gramatičari ne smatraju genitivom iza prijedloga (الْمَجْرُورُ بِالْمَرْفُوعِ) nego genitivom u genitivnoj konstrukciji (المجرور بالاضافة). Da su ovi prijedlozi prvobitno bili imenice najbolje se vidi po tom što pred svaki od njih može doći pravi prijedlog (gotovo uvijek مِنْ).⁵¹ To su:

§-1 معَ sa - znači udruženje ili vezu u prostoru ili vremenu, na pr. أَتَاكَ مَعِ *Putovao je sa mnom;* أَتَاكُمْ *Mi smo s vama;* إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا *Svakako sa teškoćom dolazi olakšica;* (Kuran XCIV, 6); جِئْتُكَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ *Došao sam ti sa rđanjem sunca;* معَ تَكَرَّرَ مَا تَقَدَّمَ *Uz ponavljanje onog što je prošlo*.

Nekad معَ odgovara srpskohrvatskom glagolu »imati«, na pr. هَلْ مَعَكَ كِتَابٌ *Imaš li knjigu?;* مَا مَعِيَ كِتَابٌ وَلَا مَخْبَرَةٌ *Ja nemam ni knjige niti tintarnice*.

⁵⁰ Mugni I, str. 109—110.

⁵¹ C. M., A. Gr., str. 290.

Može značiti što i srpskohrvatsko »pored«, »premda« ili »usprkos« na pr. *زيدٌ رَئِيمٌ مَعُ كَوْنِهِ نِيحَانًا Zejd je milostiv pored toga što je hrabar; Ubijen je usprkos svoje hrabrosti; عَجَزَ عَنِ الْهَدْمِ مَعَ أَنَّ الْهَدْمَ أَهْمَلُ مِنَ الْبِنَاءِ Nije bio u stanju srušiti, premda je rušiti lakše nego graditi.*

U primjeru kao što je *السَّبْوُزُ مَعَ الْفَارَةِ أَسَدٌ Mačka je prema mišu lav, prijedlog مع znači poredenje.*

§-2 *عِنْدَ* »kod«, »pokraj« — može značiti mjesto u pravom ili prenesenom značenju, na pr. *سَجِئْتُ عِنْدَهُ Sjeo sam pokraj njega; كَوَ الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ Ko je taj ko će zagovarati kod njega?!* (Kuran II, 255) *أَخْرَجَ عَنِّي مَن عِنْدَكَ Istjeraj mi one koji su kod tebe; (Ĥbn Hišām II, 97); وَ كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ عِنْدَ زَيْدٍ Prije toga je bila udata za Zejda; مَن عِنْدِكَ Od tebe.*

Nekad znači vrijeme, na pr. *الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى Strpljivost je (potrebna) kod prvog udara (nesreće); وَ أَقْبَتَهُ عِنْدَ مَغِيبِ الشَّمْسِ Došao sam mu kad je sunce zalazilo; وَ عِنْدَ ذَلِكَ tada.*

Ovaj prijedlog kao i *مع* može značiti »imati«, na pr. *أَنَا الْمَسْهُومُ مَا عِنْدِي بَرِيَانِي وَ لَا رَاقِي Otrovan sam, a nemam nikakva protuotrova niti koga ko bi (mi) bajao (Jezid ibn Muâvija); وَ مِمَّا تَكُنُّ عِنْدَ الْوَرِثَةِ مِنْ حَلِيقَةٍ - وَإِنْ خَالَهَا تَخَفَى عَلَى النَّاسِ تَعَلَّمَ*

Kakvu god narav čovjek ima, saznaće se, premda on misli da ljudi za to ne znaju (Zuhajr muallaka).

عِنْدَ može značiti i poredenje, na pr. *مَلُوكُ الْأَرْضِ عِنْدَهُ تَرَابٌ Vladari zemlje su prema njemu prah.*

Konačno se pomoću ovog prijedloga izražava mišljenje koje neko zastupa, na pr. *الصَّرَابُ عِنْدِي مَا قَالَهُ الْمُصَنِّفُ Po mom mišljenju je pravo ono kako tvrdi pisac.⁵²*

§-2 *عِنْدَ* ili *لَدَى* »kod«, »uz«, »pri« — izražava blizinu jače nego *عِنْدَ*. Tako se može reći *عِنْدِي مَالٌ Ja imam novaca i onda kad novci nisu uza te dok se لَدَى مَالٌ može samo onda reći ako je novac u momentu govora uz onog koji govori; رَبِّرَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً Gospodare, daruj mi od sebe valjan porod! (Kuran III, 38); وَ بَيْنَهُمَا دُونَ رَيْبَةٍ حَجْرٍ Obasuli smo ga svojom milošću i poučili znanju. (Kuran XVIII, 66).*

§-3 *دُونَ* može značiti:⁵³

a) da se neko ili nešto nalazi ili da se nešto događa niže nekog mjesta, na pr. *دُونَ قَدَمِكَ خَدُّ عَدُوِّكَ Neka lice tvog neprijatelja bude pod tvojim nogama; اِلْتَقُوا وَ بَيْنَهُمَا دُونَ رَيْبَةٍ حَجْرٍ Medu njima dvojicom je manje razmaka nego što se može kamenom baciti;*

b) da se neko ili nešto uz nekoga ili uz nešto nalazi, na pr. *دُونَ النَّهْرِ Tik do rijeke; وَ دُونَكَ زَيْدٌ Drži Zejda! (koji je blizu tebe).*

c) da je nešto sitnije ili slabije od nečega, na pr. *هُوَ دُونَكَ بِمِثْرَةِ الْفِضَّةِ مِنَ الذَّهَبِ Koliko je srebro manje vrijedno od zlata toliko je on od tebe;*

⁵² Mugni I, str. 125.,

⁵³ Ibid., str. 285—288.,

d) može značiti što i غير »drugi«, »ostali«, na pr. *وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ* A ostalo oprašta (Kuran IX, 115).

Nekad دون znači da se neko ili nešto iz nečega izuzima, na pr. *أَتَكْتُمُونَ* On je potražio vas mimo sve ostale ljude; *لَيْسَ كِتَابُ الْمَالِ دُونَ مَشَقَّةٍ* Imetak se ne stiče bez truda; *حَتَّى لَا تَنْقَطِعَ أَمْرًا دُونَكَ* Pa nećemo ništa odlučiti bez tebe (Ibn Hišâm II, 313).

e) da je nešto pred nekoga ili pred nešto stavljeno kao zapreka ili zaštita, na pr. *لَيْسَ دُونَهُمْ حِجَابٌ* Pred njima nema nikakva zastora; *وَكَانَ يَجْتَنِي دُونَ مَنْ كُنْتُ أَتَيْتِي* Moj štit prema onima kojih se ja čuvam bijaše....; (Omer ibn Rebia) *وَيَذُلُّ كُونَهُ وَالْقَمِيصُ* Trljati su ga obučenog u košulju (Ibn Hišâm IV 342); *دُونَ أَيْدِيهِمْ* Branio ga je i štiti; (Ibn Hišâm I, 276); *وَمَنْ يَقْعَلِ الْمَعْرُوفَ مِنْ دُونَ عَرَضِهِ* Ko čini dobročinstvo da sačuva obraz (Zuhajr, muallaka); *بَاتِلَ دُونَهُمْ* Borio se za njih (branio ih je).

§-4 بين »među« — može imati:

a) prostorno značenje u pravom ili prenesenom smislu, pa dolazi uz glagole koji znače »spojiti« ili »rastaviti«, a genitiv koji iza ovog prijedloga dolazi stoji uvijek u množini ili je kolektivna imenica, na pr. *جَمَعَ بَيْنَنَا* Sastavio nas je; *فَرَّقَ بَيْنَنَا* Rastavio nas je; *وَالَّتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ* I složio je njihova srca (Kuran VIII, 64);

b) može značiti vrijeme, na pr. *بَيْنَ الصُّبْحِ وَنِصْفِ النَّهَارِ* Posjetiću te u vremenu od jutra do podne.

Ako iza بين slijede dvije imenice, onda se druga spaja sa prvom pomoću veznika *وَ* i *يَا*, na pr. *إِذَا ضَاعَ شَيْءٌ بَيْنَ أُمِّهَا وَبِنْتِهَا* Ako nešto nastane između majke i njene kćerke. Ako li je jedno od ta dva imena lična zamjenica, onda se iza veznika prijedlog mora ponoviti, kao *بَيْنِي وَبَيْنَكَ* Između mene i tebe; *بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي* Između mene i moje braće.

Nekad بين ima ili ما بين ili بين هما označuju uključanje dva ili više dijelova koji sačinjavaju neku cjelinu, na pr. *بَيْنَ الْقَوْمِ بَيْنَ قَتِيلٍ وَأَسِيرٍ* Neki su ljudi pobijeni, a neki zarobljeni; *مَا بَيْنَ مَعْرُوفٍ وَتَجْمُولٍ* Što poznato što nepoznato; *جَاءُوا مَا بَيْنَ فُقَيْرٍ وَغَيْثٍ* Došli su kako siromašni tako i bogati.⁶⁴

Izraz بين يدي znači »pred nekim« ili »u nečijoj vlasti« na pr. *بَيْنَ يَدَيْكَ* Pred todom; *وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا* Stavili smo pred njih prepreku i iza njih prepreku (Kuran XXXVI, 9).

§-5 نحو »prema nekom mjestu« ili »prema« »po« (nećem), na pr. *يَتَّخِذْ نَحْوَ دَارِهِ* Ide svojoj kući; *نَحْوَ قَوْلِهِ* Po njegovim riječima.

§-6 حول »oko«, na pr. *كَأَنَّ عَيْنَ الْوَيْسِيِّ حَوْلَ خَبَائِنَا* Kao da su oči (ulovljene) divljači oko naših čadora.... (Imru-ul Kajs, muallaka).

§-7 قبل »prije« — služi kao vremenski prijedlog, na pr. *وَكَانَ قَبْلَ ذَلِكَ عَامِلًا* Prije toga je bio namjesnik; *أَتَغْفِرُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ* Dijelite od onog što smo vam dali prije nego dođe dan sudnji (Kuran II, 154).

⁶⁴ C. M., A. Gr., str. 279—280., Akrabul-navârid, pod بين

§-8 «بَعْدُ» poslije — može imati mjesno i vremensko značenje, na pr. جُنْتُ مِصْرَ بَعْدَ سُوْرِيَةِ Egiptat je iza Sirije; فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ Došao sam poslije svanuća; نَجَّيْتُمْ نَجْمًا بَعْدَ الصُّبْحِ Njih su poslije naslijedili izrodi (Kuran VII, 168).

§-9 «فَدَامَ» ili «فَدَامَ» pred — označuje mjesto, na pr. فَدَامَكَ أَمَامَ الدَّارِ Pred kućom; فَدَامَكَ مِنْ عَنِّي تَارَةً وَآمَى Nekad mi sdesna, a nekad sprijeda.

§-10 «زَا» ili «خَلْفَ» za — kao فَنَبَذُوْهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ Pa su je (obavezu) bacili za leđa (Kuran III, 187); مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ Iza zastora; مَا خَلْفَهُمْ Zna šta je pred njima (prošlost) i šta je za njima (budućnost) (Kuran II, 255).

§-11 «فَوْقَ» nad, »više« — upotrebljava se za prostor u pravom i prenesenom smislu kao i za vrijeme, na pr. وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ Digli smo nad njih Tûr (Sinajsku goru) (Kuran IV, 154); وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ كَلِمَةٌ I nad svakim učenjakom ima (veći) znatac (Kuran XII, 76).

§-12 «تَحْتَ» pod — na pr. وَكَانَ تَحْتَهُ كَثِيرٌ لَهُمَا Pod njim (zidom) bijaše njih dvojice blago; (Kuran XVIII, 83); مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ Ispod njihovih nogu.

Neki od ovih prijedloga kao «فَوْقَ» - «بَعْدُ» mogu imati deminutiv, na pr. فُقَيْلُ السُّبْحِ Podalje od kuće; فُؤَيْقُ الْأَرْضِ Poviš zemlje (Imru-ul-Kajs, muallaka); فُقَيْلُ الدَّارِ Poprije svanuća.

RÉSUMÉ

LES FONCTIONS SYNTACTIQUES DES PRÉPOSITIONS EN ARABE.

Dans ce traité on étudie les prépositions arabes et leurs fonctions syntactiques quant à leur signification différente. On souligne l'importance des prépositions dans l'emploi verbal, car en changeant la préposition, c'est-à-dire en changeant sa signification, on change, pour la plupart, le sens verbal aussi. Plusieurs exemples éclairent ce phénomène dans l'arabe classique.